

i laik. Ale většina kritérií je takových, že se na tom laik podílet nemůže. Když se řekne — budeme se podílet 20%, která se rozdělí mezi zaměstnance — musí se to dodržovat. Může to platit v určitém oboru podnikání obecně. Můj názor je, že má-li si společnost podržet ingerenci na podnikatelskou sféru v socialismu, je to především v rozdělování. Nemůžeme připustit podílové vlastnictví.

MÁLEK: To by byl krok zpátky.

MYNÁŘ: Nemůžeme připustit dát řediteli 200 000 dolarů jako v USA, to by rostla vědla šlechta. Máme pořad strach dát manažerům víc. Naše veřejné mínění na to reaguje tak citlivě jako nikde jinde na světě a v důsledku toho i naše nivelizace je na takové úrovni jako nikde na světě.

MÁLEK: To má své historické kořeny.

MYNÁŘ: Zatím jsme si nevytkli úkol, aby jednotlivec měl určitý strop příjmů. Tyto otázky je třeba také řešit, a to na společenské bázi. Musí být možnost, aby prosperující podnik rozdělil víc, méně prosperující méně, aby zaměstnanci, ať pracují na kterékoli úrovni, pocítili skutečnost, zda podnik prosperuje, či ne. To zatím nemáme.

BARTOŠEK: V diskusi se ukázaly dvě protikladné tendence, které bychom mohli schematicky označit jako demokratickou a technokratickou. Není to nic nového, setkáváme se s tím v každé diskusi o samosprávě výrobců. Existence těchto dvou tendencí není dána hlavně názorovou orientací, ale objektivností celé problematiky moderní výroby a společnosti. Vytvořit takový systém, ve kterém by vláda výrobní kázeň, ve kterém ředitelé by mohli skutečně řídit — a ve kterém by současně zaměstnaný člověk neměl pocit, že je malým kolečkem ve velkém mechanismu, který nad ním vládne a dělá si s ním co chce — to není malý problém.

Jde o to, aby se o něm neuvažovalo jen teoreticky, ale v praxi — abychom s vytvářením samosprávných orgánů začali, stejně jako začínáme dávat řídicím pracovníkům novou pravomoc. Hledání skutečně nového a skutečně fungujícího systému bude trvat léta — jde o to, aby v tomto hledání byla od začátku a stále přítomna lidská dimenze, abychom znovu, i když jinak, nemyšleli na „výrobu pro výrobu“, ale na každého člověka, který v ní působí, od ředitele velkého podniku až po mladou či starou textiláčku.

Reportér, č. 21. 22.-29. května 1968

Stanislav Budín

O velké iniciativě

Uvěřili jsme v Reportéru č. 19 „Otevřený dopis dělníkům Československa“, v němž jsme je vyzvali ke zřizování dělnických rad. Tato výzva přinesla některé ohlasy. Například takové: jeden vysoce postavený stranický činitel se na jedné poradě prý velmi rozčílil a označil tuto výzvu za neodpovědné dílo novinářů, kteří prý zase zneužívají svobody, jež jim byla dána, a kteří takovými činy prý útočí proti samým základům socialismu a chtějí prý „odstřílet stranu“, navrátit kapitalismus apod. Ukazuje to jen, jak poctivě si takový vysoce postavený funkcionář vzal k srdci svůj vlastní Akční program, který slavnostně teprve před několika týdny vyhlásil. Nebot v tomto programu se praví výslovně: „Vzniká potřeba demokratických orgánů v podnicích, jež by měly vymezenou pravomoc vůči vedení podniků. Těmto orgánům by za celkové výsledky své práce byli odpovědní ředitelé a vedoucí pracovníci podniků, kteří by byli také těmito orgány ustavováni do svých funkcí. Tyto orgány musí být přímou součástí řídicího mechanismu podniků a nikoli společenskou organizací (nemohou být proto ztotožněny s odbory). Tyto orgány by se vytvářely jednak volbou zástupců pracovního kolektivu... Současně bude nutno navrhnout statut těchto orgánů a využít některých tradic našich závodních rad z let 1945—1948.“

Jak je vidět, jsou lidé, kteří jsou schopni v krátké době několika týdnů zapomenat, co sami veřejně a závazně vyhlásili. Domníváme se, že je povinností socialistických novinářů lidem s takovou krátkou pamětí to neustále připomínat — a právě v tom spatřujeme hlavní úlohu svobodného tisku v socialistické společnosti.

Že mluvíme do větru a malujeme strašáky? Z četných ohlasů na naši výzvu ocitujeme z dopisu dělníka z Vrchlabí: „My v dílnách cítíme, že bychom se také měli připojit. Ale naše prostředky dorozumění jsou velmi omezené. V rámci kolektivu jednoho pracoviště je nám jasno, že kupř. závodní výbor vůbec neval na vědomí, že se u nás od ledna něco děje, a že na závodě nemáme orgán, který by ve skutečnosti nejen hájil naše požadavky, ale vůbec připustil, abychom je mohli hájit a vůbec jen formulovat sami. Kdybych dejme tomu jako nečlen žádné instituce chtěl svolat nějakou schůzi celého závodu, a na této schůzi vyzval k utvoření dejme tomu dělnické rady, pravděpodobně bych druhý den obdržel výstupní lístek. Nebyl by totiž problém neaktivnější skupinu rozdělit na několik, kterým by se začalo mávat nějakými starými přestupky před očima, některé z nejnaléhavějších požadavků začít projednávat, několika dosud přehlíženým zalepit oči nějakou odměnou a zbytku vysvětlit, že to co

dělá, je vlastně proti zájmu dělnické třídy a proti nové linii strany, která potřebuje především v současné době podporu a jednotu všech pracujících. . . Lze každého jednotlivce nebo skupinu lidí, která by chtěla dát popud k vytvoření nějakých nových výborů na závodech, lehce označit jako rozbíječe jednoty pracujících a zatím se nic nezměnilo od nedávných časů, kdy bylo možno s takovým člověkem lehce zatočit.“

A pisatel vzpomíná vlastní trpkou zkušenost — před několika lety se na dílenské schůzi dál unést k tvrzení, že je mu „srdečně jedno, jestli se dře na jednoho fabrikanta nebo na deset zbytečných referentů“ a měl za to popotahování na Státní bezpečnosti.

Jistě existuje mnoho jiných závodů, kde si vedoucí odborářští a straníční činitelé dosud nenašli čas vzít na vědomí, že se něco u nás děje. Že naopak nastolili režim strachu a teroru a domnívají se, že jestliže jen vyčkají za hradbou tohoto strachu a lhostejnosti, že se všechno přezene a oni budou moci i nadále pokračovat v tom, co dělali dosud. Jak s tím skoncovat? Jak vrátit dělníkům vědomí, že socialistický podnik patří jim a nikoli „deseti zbytečným referentům?“ Jak naplnit činem slova Akčního programu, že „strana považuje za nezbytné, aby celý pracovní kolektiv, který nese důsledky, měl na řízení podniku také vliv?“ Až bude skutečně v nejbližší době osamostatnění podniků od přímého řízení státní správou — kdo bude vlastním socialistického podniku? Oněch „deset zbytečných referentů“ — nebo celý pracovní kolektiv v podniku? A má dělnická třída netečně čekat, až zase přijde ferman zhora a až různí byrokraté, jimž jde o teplá místečka, to všelijak překroutí, aby zase mohli vládnout v té atmosféře demagogie a strachu?

Na Ostravsku na jednom z nejlepších dolů Dukla musil nedávno odejít starý ředitel a nový byl schválen velkou většinou při hlasování celého kolektivu. A zase se ozval jeden z vysoce postavených funkcionářů, také velký stoupenec Akčního programu, že prý nedovolíme, aby nám ředitele dodávala ulice. A pak vyšla v Rudém právu velká reportáž a tam se ukázalo, jak to vlastně bylo: že starý ředitel sice měl velké zásluhy o výrobu, ale neuměl zacházet s lidmi a už nestačil svými vědomostmi, a jak se proti němu vzbouřilo celé osazenstvo a novým ředitelem byl ustanoven jeho dosavadní zástupce, za jehož znalosti se dosud starý ředitel schovával, a jak ten nový ředitel, výborný odborník, trval na tom, aby ho potvrdilo osazenstvo hlasováním, a jak když získal 90 procent hlasů, dal se do práce a už za několik dní podnikl řadu opatření ve prospěch celého osazenstva. A stejně tak uveřejnil Reportér č. 20 příběh z elektrárny v Tisové u Sokolova o tom, jak iniciativa zdola, iniciativa samých dělníků dovedla dosáhnout nápravy, vyhnat zkorumpované činitele a rozvinout v celém závodě nebývalou aktivitu všech poctivých členů pracovního kolektivu.

O to právě jde. Strana zahájila velký obrodný pro-

ces. Strana vyzývá vlastní členy, ale také pracující lid a především dělnictvo, aby se chopilo velké iniciativy, aby si začalo dělat pořádek na pracovištích, aby si uvědomilo svou odpovědnost a svou velkou sílu. Rozbíječi nejsou ti, kdo této výzvy uposlechnou a zaktivizují se — jak tomu bylo na ostravské Dukle a v elektrárně v Tisové. Rozbíječi jsou ti, kteří dosud chtěli vládnout starými kompromitovanými metodami, kteří by se ještě dnes odvážili pronásledovat poctivé dělníky za to, že v intencích KSČ se dávají do politické práce.

Na tiskové konferenci před týdnem oznámil předseda vlády O. Černík, že za nejdůležitější v současné době považujeme přípravu zákonných úprav o postavení a úloze našich podniků v socialistickém podnikání. Do konce června a má skončit odborná diskuse o tomto problému a zákon o postavení podniků a socialistickém podnikání bude letos na podzim předložen Národnímu shromáždění. Podle Akčního programu bude součástí těchto zákonných úprav i zřízení celými pracovními kolektivy demokraticky volených dělnických výborů, které mají navazovat na tradice závodních rad z poválečných let.

Jde nyní jen o to, že dělníci nemusí čekat, až takový zákon bude na podzim schválen — jako nečekali novináři, až jim zákon zruší cenzuru. Smysl celého našeho dění spočívá v rozvíjení politické aktivity zdola. A to už dnes žádní byrokrati zastavit nedovedou — ať mají funkce jakékoli.

Reportér, č. 21, 22.-29. května 1968

Jan Patočka Falešná teorie národa a Slovensko

Myslím si často, že v přílivu revidujícího myšlení a snažení, v rekonstrukční bouři se nám ztrácejí ze zřetele některé důležité otázky, aspoň nám Čechům a hlavně Pražanům, kteří v centru všeho dění velké ztrácejí dech v běhu centimetr před lavinou.

Mezi námi je otázka Slovenska, otázka vzájemného porozumění Čechů a Slováků. V Čechách se rodí zvláštní dojem, že Slováci se v poslední době jakoby zastavili ve svém obrodném elánu, že se soustřeďují na sebe, na své nacionální problémy, že tu vyrůstá opět nějak přehnaný nebo provinční nacionalismus. (A že tento nacionalismus je zároveň půdou pro konzervativní elementy KSS, o kterou se mohou opírat a zpomalovat pražskou explozi.)

Domnívám se, že každý takový dojem by měl být doprovázen kritickou otázkou k nám samým, jak dalece je vyvoláván objektivními příčinami a jak dalece našimi vlastními předsudky. K takové kritické otázce dává dobrou příležitost 14. číslo Kulturného života